

УДК 633.8

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО В УКРАЇНІ

Смірнова І.В., кандидат с.-г. наук, доцент

Галабан В.М., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

Ріпак озимий – найбільш поширена олійна культура з родини капустяних. Насіння містить 38-50% олії, 16-29% білка, 6-7% клітковини, 24-26% безазотистих екстрактивних речовин. Олія - основна ціль вирощування ріпаку. Ріпакову олію використовують як продукт харчування і для різних галузей промисловості [1].

З кожним роком у світі зростає використання ріпакової олії на харчові потреби. Олія споживається у натуральному вигляді до салатів і в кулінарії, є найкращою сировиною для виробництва бутербродного масла, маргаринів, майонезів, приправ, кондитерських жирів. Олія з ріпаку надзвичайно корисна для здоров'я. Вона зменшує вміст холестерину в крові людини і цим запобігає серцево-судинним захворюванням. Наявність в насінні ріпаку шкідливих речовин (ерукова кислота, глюкозинолати) ускладнювали можливість його використання на харчові і кормові цілі [1].

Жирні кислоти ріпакової олії застосовують у виробництві мила, гуми, свічок, лаків, пластмас, що легко розкладаються у природному середовищі. Виробники синтетичних миючих засобів також переорієнтовуються на застосування ріпакової олії, зокрема в пральних порошках, розчинниках.

У процесі ферментативного гідролізу в організмі тварин з глюкозинолатів утворюються шкідливі речовини - ізотіоціанати, оксазолідонтіоніни, нітрити, які викликають функціональні зміни в організмі і зниження продуктивності тварин. За цієї причини використання високопротеїнового ріпакового шроту чи макухи в раціонах великої рогатої худоби було обмежено [2].

Ріпак є важливою кормовою культурою зеленого конвеєра. Зелену масу використовують у ранньовесняній та пізньоосінній періоди. Урожай зеленої маси в озимих проміжних посівах сягає 34-36 т/га, що становить 36-38 кормових одиниць. Навесні після скошування зеленої маси встигають вчасно посіяти основні культури - кукурудзу, просо, гречку та ін. Поукісні та післяжнивні посіви забезпечують худобу зеленим кормом в осінній період [3].

Ріпак є цінним попередником, особливо для зернових культур. Приріст врожаю пшениці озимої після ріпаку, як правило, становить 0,4-0,6 т/га. Його вегетація триває 10 місяців і впродовж цього часу рослини ріпаку захищають ґрунт від негативної дії сильних дощів і перегріву сонячними променями, а також від непродуктивного випаровування води з ґрунту. На відміну від соняшнику, він мало висушує ґрунт, покращує його агрофізичні властивості і фітосанітарний стан, рано звільняє поле [4].

Врожайність ріпаку значною мірою залежить від його попередника. Ріпак доцільно вирощувати після різних зернових культур. Особливо ефективно вирощування ріпаку після картоплі. Як добриво для картоплі використовують гній, надалі ріпак використовує всі поживні речовини, що залишилися в ґрунті після картоплі.

Заорювання пожнивних решток ріпаку рівноцінне внесенню 15-20 т/га органічних добрив і може збільшувати урожайність зернових на 0,5-1,0 т/га. Для розкладання ріпакової соломи не потрібно вносити додатково азот, що є перевагою порівняно з соломою зернових культур. Добре розвинена стрижнева коренева система проникає глибоко в ґрунт, покращує його структуру, розпушує, що особливо важливо при використанні важких тракторів. Коренева система спроможна засвоювати елементи живлення з глибших шарів ґрунту, звідки вони для більшості рослин є недоступними [4].

Приорювання коренів, стерні і подрібненої соломи дозволяє частково повертати органіку в ґрунт. Після її мінералізації в ґрунт надходить 60-65 кг/га азоту, 32-36 кг/га фосфорної кислоти і 55-60 кг/га калію.

Ріпак використовують на сидерати. З кореневими і післяжнивними рештками за приорювання у ґрунт повертається понад 15 кг азоту, 15 кг фосфору, 70 кг кальцію і 12 кг сірки. Водночас вирощування його на сидерат значно економічніше та ефективніше [5].

Зрошувани землі є ідеальним варіантом для розміщення посівів ріпаку озимого з гарантованою та передбачуваною прибутковістю. Технологія вирощування цієї олійної культури на зрошенні потребує досконалого підходу, адже значні матеріальні вкладення вимагають відповідної віддачі. Врожайність озимого ріпаку за умов штучного зволоження повинна наближатися до потенційної генетичної продуктивності [6].

Перспективним є вирощування ріпаку озимого на зрошуваних землях півдня України як в основних, так і в проміжних посівах. Ріпак озимий є однією з основних високоврожайних олійних культур України.

Список літератури

1. Петриченко В.Ф., Лихочвор В.В. Рослинництво. Нові технології вирощування польових культур : підруч. Львів, 2022. 806 с.
2. Технічні культури: підручник / А.С. Малиновський, В.Г. Дідора, М.В. Гришак та ін.; За заг. ред. Професора А.С. Малиновського. Житомир: Видавництво ДВНЗ «Державний агроекологічний університет», 2007. 305 с.
3. Фокін А. Актуальні проблеми захисту ріпаку та способи їх подолання. Пропозиція: Український журнал з питань агробізнесу. Київ: ТОВ Компанія «Юнівест Маркетинг». 2008. № 2 (152). С. 68-72.
4. Лихочвор В.В., Проць Р.Р. Ріпак. Львів : Українські технології, 2005. 88 с.
5. Ушкаренко В.О., Лазер П.Н., Жуйков Г.Є. Технологія вирощування озимого ріпаку в Херсонській області. Херсон: РВВ Колос, 2005. 10 с.

6. Кобелєв М.О., Федорчук М.І. Вплив технології вирощування на продуктивність гібридів ріпаку озимого в умовах зрошення Півдня України // *Інноваційно-інвестиційний розвиток аграрної сфери – запорука продовольчої безпеки країни* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 26 травня 2022 р., м. Миколаїв / Міністерство освіти і науки України ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 47-48.

Секція 3. «Збереження та відтворення ґрунтів за вирощування сільськогосподарських культур»

УДК 631.531.027:630^X114.351

ФІТОАКТИВНІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ПІД РІЗНИМИ ФІТОЦЕНОЗАМИ

Резнік С.В., доктор філософії
Державний біотехнологічний університет

На сучасному етапі ґрунтогенезу найбільш впливовим чинником стала господарська діяльність людини, про що свідчить неймовірна розораність і небувалі темпи деградації ґрунтів не лише в Україні, а й в усьому світі. У зв'язку з цим, дуже важливим є питання відносно розвитку антропогенного ґрунтоутворення під різними фітоценозами (культурний степ, природний степ, переліг, багаторічні і лісокультурні насадження тощо) [1-3]. Це особливо важливо тепер, коли в Україні війна і велика кількість деградованих, порушених і забруднених земель які потребують рекультивації і виведення з ріллі під залуження та заліснення.

Для досліджень агрогенного ґрунтоутворення вивчали чорнозем типовий середньоглибокий малогумусний середньосуглинковий на лесі Лівобережного Лісостепу України. На обраних ділянках вирощують багаторічні насадження, а саме: горіх волоський (*Juglans regia*) сорт Урожайний, вік насадження 10 років, площа 0,15 га; абрикос (*Prunus armeniaca*) сорт Ананасний вік насадження 20 років, площа 0,15 га; ехінацея пурпурова (*Echinacea purpurea*) сорт Чарівниця, який вирощується 7 років у монокультурі (кожні два роки виймають корінь і пересівають), площа 0,15 га; для порівняння також було відібрано зразок ґрунту на перелоговій ділянці яку не обробляють з 1992 р.. На обраних ділянках не застосовуються мінеральні добрива і синтетичні засоби захисту рослин.